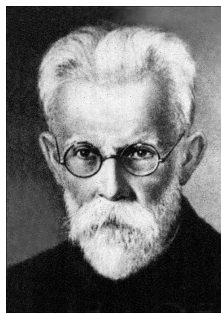

В.І. Веруга.

М.І. Вериківський.

В.І. Вернадський.

ВЕРИГА Василь Іванович (н. 03.01.1922) — укр. історик, журналіст, громад. і політ. діяч. Дійсний чл. НТШ, УВАН, Укр. істор. т-ва. Н. в с. Колодрібка (нині село Заліщицького р-ну Терноп. обл.). Початкову освіту здобув у г-зіях в м. Заліщики і м. Коломия. Добровільно вступив до д-зії СС «Галичина», служив від першого до останнього дня її існування. Опісля два роки перебував у таборах для інтернованих в Італії й два роки — в англ. полоні. З 1951 — в Канаді. 1955—61 навч. у Торонтському ун-ті. 1962—74 викладав історію України. 1961—87 — бібліотекар, дослідник, голова секції каталогування слов'ян. від. цього ун-ту. 1968 в ун-ті в Оттаві отримав ступінь магістра. Тема дис. — «Українська громада Канади: її початки і воєнна діяльність 1939—1945» (кер.—проф. П.Юзик). 1990 в УВУ захистив докторську дис. «Конфіскація церковних цінностей в Україні 1922 року». Дослідник питань новітньої історії України, історії укр. поселень поза Україною. Автор численних публікацій та наук. праць. Активний громад. діяч, чл. керівних органів Укр. нац. об-ня Канади, наук. секретар Наук. ради при Світовому конгресі вільних українців (СКВУ), ген. секретар СКВУ (1987—93), віце-президент з 1993.

Тв.: Communication Media and Soviet Nationality Policy. New York, 1972; Там, де Дністер круто в'ється. Історичний нарис виховно-освітньої політики в Галичині на прикладі учительської семінарії та гімназії в Заліщиках: 1899—1939. Торонто, 1974; Центр українських студій Гарвардського університету й українці. Торонто, 1976; Дорогами Другої світової війни: Легенди про участь українців у Варшавському повстанні 1944 р. та про українську дивізію СС «Галичина». Торонто, 1980; Під сонцем Італії. Торонто, 1984; Галицька Соціалістична Советська республіка (1920 р.). Нью-Йорк, 1986; Втрати ОУН в часі Другої світової війни або «Здобудеш українську державу або загинеш у боротьбі за неї». Торонто, 1991; Нариси з історії України (кінець 18 — поч. 20 ст.). Львів, 1996; Конфіскація церковних цінностей в Україні в 1922 р. К., 1996; Визвольні змагання в Україні, т. 1—2. Львів, 1998.

Літ.: Бедрій А. Пасквіль на українську національно-визвольну революцію. «Визвольний шлях», 1981, № 10; Коломия й Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Філадельфія, 1988; Зінець Н. «Гріха за собою не чую». «Україна», 1993, № 16; Карпенко Б. Екзамен долі витримали.

«Українська культура», 1994, № 11—12; Світова наукова рада при СКВУ. «Український історик», 1998, № 1—4.

О.О. Ковальчук.

ВЕРИКІВСЬКИЙ Михайло Іванович (20(08).11.1896—14.06.1962) — укр. композитор, диригент, педагог. Засл. діяч мист-в УРСР (1944), проф. (1946). Н. в м. Кременець. Закінчив Київ. консерваторію (1923). З 1926 — диригент Київ., 1928—35 — Харків. оперних театрів. Диригував симфонічними концертами, вів пед. роботу в Київ. муз.-драм. ін-ті та Київ. консерваторії.

Гол. увагу приділяв вокальній і симфонічній музиці. Значне місце у творчості В. займають істор. сюжети. Автор симфонічних тв. «Петро Конашевич-Сагайдачний», «Веснянка», «Татарська сюїта» та ін., балету «Пан Каньовський» (1931), муз. комедії «Вій» (1936), опер «Согник» (1938), «Наймичка» (1941) та ін.

П. у м. Київ.

Тв.: Вибрані твори, т. 1—4. К., 1975—81.

Літ.: Герасимова-Персидська Н. М.І.Вериківський. К., 1959; Шурова Н. Михайло Вериківський. К., 1972.

Н.О. Герасименко.

ВЕРІНЬ, археологічна пам'ятка — група давніх, переважно багатощарових стоянок. Розташов. на околицях с. Веринь Миколаїв. р-ну Львів. обл. Тут представлені пам'ятки історії та к-ри від доби мезоліту до давньорус. часу включно. Найвідоміша стоянка доби пізнього мезоліту — Веринь V (досліджувалася 1986—98). На ній зібрано понад 3 тис. переважно кам. виробів. Особливістю комплексу зняряд є наявність геометричних мікролітів на зразок трапецій, великий відсоток скребоків і низький — різців, а також сокири трапецієподібної форми. Такі ознаки дають змогу зарахувати стоянку до групи пам'яток типу Кам'яниця I (Закарпаття), к-ри і спільності Кам'яниця-Баранне (Мшана).

Літ.: Мацкевой Л.Г. Мезолит запада України. К., 1991; Matskevyy L. The Western Ukraine: From the Mesolithic to the Neolithic. В кн.: From the Mesolithic to the Neolithic. Scolnok, 1996.

Л.Г. Мацкевий.

ВЕРЛАН (р. н. і р. с. невід.) — один з керівників нац.-визвол. і соціального руху проти польс. шляхти на Правобережній Україні в 30-х рр. 18 ст. Був сотником

надвірних козаків князів Любомирських у м. Шаргород. Під час масового повстання гайдамаків (див. Гайдамацький рух) на Брацлавщині 1734 обраний наказним козац. полковником. Своє військо організував за козац. взірцем. Називав себе у листах-закликах «виконавцем волі» царського уряду, прагнув єдності укр. земель у складі Рос. імперії. Його загопи діяли на Брацлавщині, Волині, в межах Західної України. Повстанці захопили Жванець (нині село Кам'янець-Подільського р-ну Хмельн. обл.), Кременець, Броди, деякі населені пункти поблизу Львова і Кам'яниця-Подільського. Після об'єднання зусиль царських і польс.-шляхетських військ того ж року повстання було придушене, а його ватажок з частиною прибічників відступив на тер. Молдови. Подальша доля В. невідома.

Літ.: Лола О.П. Гайдамацький рух на Україні 20—60-х рр. XVIII ст. К., 1965; Гайдамацький рух на Україні в XVIII ст.: Збірник матеріалів. К., 1970; Смолий В.А. Формування соціальної свідомості народних мас України в ході класової боротьби (друга половина XVII—XVIII ст.). К., 1985.

О.І. Гуржій.

ВЕРМАХТ (нім. Wehrmacht, від Wehr — зброя, оборона і Macht — сила) — назва ЗС нацистської Німеччини 1935—45. Базою для створення В. став рейхсвер, перейм. у В. після введення 1935 заг. військ. обов'язку. Очоловало В. верховне головнокомандування, якому підлягали сухопутні, повітряні та військ.-мор. сили, а з 1940 також *війська СС*. На чолі цих військ були свої гол. командування і відповідно головнокоманд., верховним головнокоманд. В. був рейхсканцлер А.Гітлер. Напередодні Другої світової війни В. налічував бл. 3 млн воєнків, а його максимальна чисельність у груд. 1943 становила бл. 11 млн осіб.

Г.М. Кулинич.

ВЕРНАДСЬКИЙ Володимир Іванович (12.03(28.02).1863 — 06.01.1945) — основоположник геохімії, біогеохімії та радіології, автор теорії ноосфери, філософ, мислитель. Акад. Петерб. АН (1909; з трав. 1917 РАН, з лип. 1925 АН СРСР), один із засн. УАН та її перший президент (1918—21), почесний чл. багатьох іноз. академій і наук. т-в. Батько Г.Вернадського. Походив з давнього козац. роду. Н. в м. Санкт-Петербург. Син

І. Вернадського та Г. Константинович. Дитячі роки провів у Харкові. 1885 закінчив Петерб. ун-т із наук. ст. канд. наук і був залишений у вузі для підготовки до професорського звання. Впродовж 1888—90 навч. у Німеччині, Франції. Від 1890 — приват-доц., від 1898 — проф. Моск. ун-ту. 1911 на знак протесту проти порушення університетської автономії подав у відставку. Відвідав США, Ін-т радіо у Парижі. Як акад. Петерб. АН створив 1914 геол. та мінералогічний музей Акад. З його ініціативи була створена Комісія з вивчення природних сил Росії Петерб. АН. Брав участь у революц. русі, був ред. газ. «Русские ведомости», чл. ЦК Конституційно-демократичної партії. Після Лютневої революції 1917 — заст. міністра освіти Тимчасового уряду. Від листоп. 1917 жив у Полтаві, Києві. 1918—21 — президент УАН (див. Національна академія наук України). 1920—21 — проф. Таврійського ун-ту в Сімферополі. Од 1922 — у Петрограді (нині С.-Петербург). За участі В. були створені Держ. радієвий ін-т (1922), Комісія з історії знань (1922), біогеохімічна лабораторія (1924) РАН, дир. якої він був до кінця свого життя.

В. — організатор багатьох наук. напрямів: генетичної мінералогії, геохімії, біогеохімії, геохімічної еволюції, геохімії ландшафтів, радіології, гідрогеології, наукознавства, вчення про живу речовину. Основоположник теорій біосфери й ноосфери. Збагатив науку глибокими ідеями, зокрема про роль живих організмів у геохімічних процесах, висунув ряд наук. положень важливого практичного значення: пошуків радіоактивних мінералів, визначення абсолютного віку гірських порід та ін. Він — автор понад 400 наук. праць, опубл. за життя, сотень ін., опубл. пізніше і ще не опубл. Лауреат Сталінської премії (1943).

П. у м. Москва.

Ім'я В. присвоєно Нац. б-ці України (див. Бібліотека національна України імені В.І.Вернадського), Ін-тові заг. та неорганічної хімії НАН України. Президією НАН України заснована премія ім. Вернадського.

Тв.: Избранные сочинения, т. 1—5. М., 1954—60; укр. пер. — Вибрані праці. К., 1969; Размышления натуралиста, кн. 1—2. М., 1975—77; Труды по биохимии и геохимии почв. М., 1992; Живое вещество и биосфера. М., 1994;

Дневники. 1917—1921 (октябрь 1917 — январь 1920). К., 1994; Дневники. 1917—1921 (январь 1920 — март 1921). К., 1997.

Літ.: Баландин Р.К. Вернадский: жизнь, мысль, бессмертие. М., 1979; Мочалов И.И. Владимир Иванович Вернадский (1863—1945). М., 1982; Сытник К.М. и др. В.И.Вернадский: жизнь и деятельность на Украине. К., 1984; В.І.Вернадський. Громадянин. Вчений, мислитель: Праці вченого та література про нього з фондів ЦНБ ім. В.І.Вернадського НАН України. К., 1992; Аксенов Г.П. Вернадский. М., 1994; Члени-засновники Національної академії наук України. К., 1998.

В.М. Даниленко.

ВЕРНАДСЬКИЙ Георгій (Джордж) Володимирович (20.08.1887—12.06.1973) — рос. історик. Н. в м. Санкт-Петербург. Син В.Вернадського. Онук І.Вернадського. Закінчив Моск. ун-т. Захистив дис., присвячену рос. масонству доби Катерини II. Навч. в Берлінському та Фрайбурзькому ун-тах. Проф. Пермського (нині РФ, 1917—18), Таврійського (м. Сімферополь, 1918—20), Карлового (Прага, нині Чехія, 1922—27) та Йельського (США, 1927—56) ун-тів. Від 1920 — на еміграції.

Прибічник євразійської істор. концепції. Один із засн. час. «Slavic Review». Автор понад 200 праць з історії сх.-європ. середньовіччя, в яких розглядаються проблеми взаємодії Київської Русі, Великого князівства Московського та Рос. д-ви з кочовою к-рою, зокрема з тюркськими етносами. Написав істор. біографію Б.Хмельницького та передмову до англо-мновного вид. «Історії України» М.Грушевського. На замовлення Йельського ун-ту В. разом з М.Карповичем (1888—1959) працював над проектом англо-мновної 10-томної «Історії Росії». Підготував до публікації 5 з 6-ти запланованих томів, в яких розглядається низка проблем й укр. історії. 6-й т. підготовлений та виданий амер. учнями В. Залишив велику мемуарну й епістолярну спадщину та щоденник, які зберігаються в б-ці Колумбійського ун-ту (США).

П. у м. Нью-Хейвен (шт. Коннектикут, США).

Тв.: Русское масонство в царствование Екатерины II. Пг., 1917; Начертание русской истории с евразийской точки зрения. Прага, 1927; Опыт истории Евразии с половины VI в. до настоящего времени. Берлин, 1934; Звенья русской культуры, т. 1, вып. 1. Брюссель, 1938; Bohdan, Hetman of Ukraine. New Haven, 1941; Preface. В

кн.: Hrushevs'kyi M. A History of Ukraine. New Haven, 1941; A History of Russia, vol. 1—5. New Haven, 1943—69; Essays in Russian History: A Collection Dedicated to G.Vernadsky. Hamden, 1964; Пермь—Москва—Киев (Воспоминания). «Новый журнал», 1971, кн. 104; Russian Historiography: A History. Belmont, 1978; Из воспоминаний (Годы учения. С.Ф.Платонов). «Вопросы истории», 1995, № 1; Московское царство, ч. 1—2. М.—Тверь, 1997.

Літ.: Andreyev N. Bibliography of Vernadsky's Works. В кн.: Russian Historiography: A History. Belmont, 1978; Halperin Ch.G. Russia and Steppe: George Vernadsky and Eurasianism. «Forschungen zur Osteuropaischen Geschichte», bd. 36. Wiesbaden, 1985; Пауцто В.Т. Русские историки-эмигранты в Европе. М., 1992; Соничева Н.Е. Г.В.Вернадский (1887—1973). «Историки России XVIII—XX веков», 1995, вып. 2; Корзун В.П. Г.В.Вернадский — историк русской исторической науки (продолжающаяся традиция или новый взгляд?). «Вестник Омского университета», 1996, № 1; Обзор коллекции документов Г.В. Вернадского в Бахметьевском архиве Библиотеки Колумбийского университета в Нью-Йорке. В кн.: Вернадский Г. Русская историография. М., 1998.

О.В. Ясь.

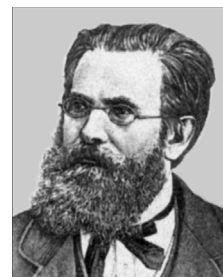
ВЕРНАДСЬКИЙ Іван Васильович (07.06(26.05), за ін. даними, 05.06(24.05).1821 — 07 або 08.04(26 або 27.03).1884) — вчений, журналіст, чиновник, громад. діяч. Батько В.Вернадського, дід Г.Вернадського. Н. в м. Київ. Син військ. лікаря Василя Вернадського та його дружини Катерини з роду Короленків. По закінченні Київ. ун-ту зі ступенем канд. філософії (1841) служив старшим учителем Кам'янець-Подільської г-зії, з 1842 — 2-ї Київ. г-зії. Від університетської каф-ри політ. економії стажувався за кордоном (1843—46), захистив магістерську дис. «Очерк теории потребностей» (1847), докторську дис. «Критико-историческое исследование об итальянской политико-экономической литературе до начала 19 в.» (1849). Відтоді став екстраординарним проф. у Києві. Входив до складу Комісії з обстеження Київ. навч. округу.

З 1850 — проф. Моск. ун-ту. Від 1856 — у Санкт-Петербурзі, в Центр. стат. к-ті МВС (водночас протягом 1857—59 викладав у Голловному пед. ін-ті, 1861—68 — в Олександрівському ліцеї).

Активно співробітничав у рос. пресі. Разом з дружиною Марією (у дівоцтві — Шигаєва) заснував і редагував час. «Экономический указатель» (1857—58), надалі —

Г.В. Вернадський.

І.В. Вернадський.